

Vad är en myt?

föremål, -et; pl. ~ sak, ting

vara föremål för vår fantasi vara den som alla fantiserar kring

mytomspunnen med myter kring sig, någon/något det finns myter kring

anknyta till (-knyter, -knöt, -knutit) förknippa med, koppla till, referera till

uppstå (-står, -stod, -stått) börja, komma till, födas

Ordet myt kommer från grekiskans my'thos som betyder tal, ord, saga. En religiös myt handlar om världens skapelse och undergång, om de första människorna på jorden och annat som människor alltid funderar över. Mytologi är läran om ett folks gudasagor, t.ex. om gudarna i det gamla Mesopotamien, Grekland eller Inkariket.

Vi använder också ordet myt då vi talar om platser och personer. Några exempel är pyramiderna i Egypten som blivit föremål för vår fantasi och därigenom har det skapats myter kring dem, Nelson Mandelas fantastiska och ovanliga liv har gjort honom mytomspunnen och myterna om livet ombord på det sjunkande skeppet Titanic är många. "Den blonda svenska flickan" är en myt som länge funnits utomlands.

Myterna finns någonstans i ett gränsland mellan sanning och lögn. De ger näring åt vår fantasi och ger oss symboler som vi kan anknyta verkligheten till. Myter uppstår ofta då framgångsrika berömda människor dör plötsligt. J F Kennedy, Marilyn Monroe och Elvis Presley är några exempel.

Ett annat tydligt och **nutida** exempel på hur en myt uppstår ur ond, bråd död är historien om prinsessan Diana. Hon var bara 19 år gammal när hon gifte sig med prins Charles. Äktenskapet beskrivs som stormigt och kaotiskt. Och eftersom ett olyckligt äktenskap är mer intressant för **skvallertidningar** än ett lyckligt, **dröjde** det inte länge förrän hon var världens mest fotograferade person. Det hör också till ovanligheterna att kungligheter skiljer sig så därför blev deras skilsmässa ett välkommet **tillskott** för **skvallerjournalistiken** och för s.k. **paparazzi-fotografer**.

10 Efter skilsmässan från prins Charles hade Diana en kärleksaffär med Dodi Al Fayed, som var son till en stenrik affärsman. Hon och Dodi **omkom** när deras stora Mercedes fick **sladd** och körde in i en tunnelvägg i Paris. De var **av allt att döma** jagade av fotografer och körde mycket snabbt. Genom paparazzi föddes myten om henne och kanske
15 var det de som dödade henne genom att jaga henne och orsaka bilolyckan.

Mystiken kring olyckan är stor och den är **föremål för** människors fantasier. Var bilen manipulerad? Låg den kungliga familjen bakom? Hade hon blivit för populär? Låg rentav Al Fayedts släkt bakom? Var de emot att de träffades?

20 Diana blandade sig inte i politiken men hon blandade sig med folket och lyssnade på de arbetslösa och **utstötta**. Hon var folkets prinsessa. Liksom en sagoprinsessa hade hon rikedom och skönhet. Men hon hade också lidit och nu drabbades hon dessutom av en dramatisk död. Allt var **som upplagt för dyrkan** och myten började växa.

25 Diana var namnet på romarnas jaktgudinna. Tiden efter sin död **dyrkades** Diana som en gudinna och människor gick ut på gatan och grät tillsammans. Varannan människa på jorden följde hennes begravning på TV. Hur blev det så stort? Hur **uppstod fenomenet** Diana? Kanske har vi alla ett stort behov av **dyrkan** och var det kanske så att
30 prinsessan Diana kunde fylla det behovet hos många människor? Att det var så stod **tämligen** klart vid hennes död den 31 augusti 1997.

Monika Åström

Förstod du?

1. Varför blev just prinsessan Diana offer för skvallerjournalistik och paparazzifotografer?
2. Vilka myter har uppstått kring bilolyckan?
3. Vilket behov hos människor kunde Diana fylla?

nutida modern, från vår egen tid

skvall/er, -ret; pl. ~ prat om andra människor, rykten, förtal

dröja, dröjer ta tid

tillskott, -et; pl. ~ bidrag, förstärkning

paparazzi journalister och fotografer som jagar sensationer

stenrik enormt rik

omkomma (-kommer, -kom, -kommit) förolyckas, dö i en olycka

sladd, -en; -ar få sladd med bilen, halka åt sidan, glida på sned

av allt att döma enligt de uppgifter vi har, såvitt vi vet

föremål för vara föremål för människors fantasier = vara den som människor fantiserar om

utstött utkastad i världen, utestängd från normalt liv

som upplagt för som om det var förbrett, som om det var planerat att bli

dyrkan (en) beundran, hängivenhet, kult

dyrka, dyrkar avguda, älska, starkt beundra

fenomen, -et; pl. ~ företeelse, märklig händelse

tämligen ganska, rätt så

Mytomspunna platser

blott (vanligast i best form blotta)
enbart, endast, bara

belägen placerad, lokaliserad

tillägna, tillägnar göra för någon,
ge som hyllning

ytterligare mera, dessutom

trolsk överklig, förtrollande

välgörenhet, -en bistånd, hjälp till
fattiga

**förekomma (-kommer, -kom,
-kommit)** finnas, visas

Många är de mytomspunna platserna i världen. Vackra, mystiska, historiska platser vars **blotta** namn får människor att drömma, längta och fantisera. Machu Picchu i Peru är en sådan plats. Staden byggdes på 1400-talet av inkafolket och hölls hemlig fram till 1911. Besökare berättar om stenstaden **belägen** högt över molnen på 2 400 meters höjd och som ser ut som om den har rest sig direkt ur berget. 5

En annan mytomspunnen plats på en annan kontinent är Angkor i Kambodja. Här levde khmererna från slutet av 800-talet e Kr. Det största templet Angkor Wat byggdes på 1100-talet **tillägnad** en hinduisk gud. Men där finns **ytterligare** ett hundratal mindre tempel i området. **Trolska**, stilla platser i djungeln. 10

Även mindre platser kan bli kända och mytomspunna. De flesta besökare i Rom hamnar förr eller senare framför den stora fontänen Fontana di Trevi. Enligt traditionen ska den som någon gång vill tillbaka till Rom ställa sig med ryggen mot Fontana di Trevi och över vänster axel kasta ner ett mynt i vattnet. Fontänen rensas varje dag av en **välgörenhetsorganisation** som brukar få ihop drygt 20 000 kronor per dag. Pengar som sedan används till behovande. 15

Filmer skapar ofta mytomspunna platser. Golden Gate-bron i San Francisco, USA, **förekommer** i många filmer och har blivit en av världens mest berömda och mest besökta broar. 20

Monika Åström

Machu Picchu, Peru

Mona Lisa – gåtfull, omsvärmad

Porträttet av Mona Lisa målades mellan 1502 och 1506 av konstnären Leonardo da Vinci. Trots att hon nu är mer än 500 år gammal är hon mer **omsvärmad** än någonsin. Porträttet hänger i Louvren, ett konstmuseum i Paris, som varje år besöks av miljontals människor. Tidigare
5 hängde Mona Lisa i ett litet rum. Många fick bara se en **skymt** av henne. Det var nämligen alltid kö framför tavlan och det fanns besökare som inte orkade köa i timmar utan **gav upp**. Det gällde att **härda ut** och vänta **tålmodigt** och det första som **slog** besökaren var att tavlan är så liten. Naturligtvis fanns det vakter kring tavlan som **såg till** att allt gick
10 rätt till. För att det inte ska bli så långa köer hänger porträttet nu högt upp i en mycket större sal.

Porträttet av Mona Lisa kallas även för "La Gioconda". Det beror på att många konsthistoriker **anser** att modellen till tavlan var den 25-åriga Lisa från Neapel som var gift med köpmannen Francesco del Giocondo.
15 Hon var mycket vacker och kom från en fattig familj. Men ingen vet med säkerhet vem som har suttit modell för tavlan.

I 500 år har människor **fascinerats** av Mona Lisas leende. Inget annat porträtt har diskuterats så mycket. Hennes leende har bland annat kallats **gåtfullt**, överlägset, **behagfullt** och gudomligt. Man har sagt att hon
20 log med stängd mun för att hon hade dåliga tänder. En annan tanke är att hon bar på en eller annan hemlighet. Var hennes hemlighet den att hon väntar ett barn? Ler hon för att hon är förälskad?

Man har också **spekulerat** i Leonardo da Vincis sexuella **läggning**. Var han homosexuell? Är Mona Lisa kanske en ung man som klätt ut
25 sig till kvinna? Är det förklaringen till det **gåtfulla** leendet?

Nyligen förklarade två franska läkare att Mona Lisa varit **förlamad** på högra sidan av kroppen. Som **belägg** för den teorin **anfö**r de att hennes högra hand ligger som **förlamad** ovanpå den vänstra. Det skulle vara en förklaring till varför hennes leende är lite snett.

30 Forskare har också undersökt resterna av den kvinna som de ansåg var Mona Lisa. De fann då att hennes tänder var överdragna med kvicksilver. Det användes som **botemedel** mot könssjukdomen syfilis. Det **styrker** i så fall teorin att Mona Lisa ler med stängd mun för att **dölja** sina dåliga tänder.

35 Den franske kungen Frans I köpte tavlan av Leonardo da Vinci. Men många italienare **hävdar** att kungen stal den och vill att Frankrike ska lämna tillbaka den till Italien. Varje gång Italien och Frankrike blir **oeniga** i det europeiska samarbetet **dyker** också den striden **upp**.

omsvärmad populär, älskad

skymt, -en; -ar glimt, snabb titt

ge upp (ger, gav, givit) backa, inse att det inte går

härda ut, härdar ut klara av, orka, hålla ut

tålmodigt med mycket tålamod, utan att ge upp

slå (slår, slog, slagit) här: plötsligt förstå, plötsligt inse, frappa

se till (ser, såg, sett) vaka över, vakta, kontrollera

anse (-ser, -såg, -sett) tycka, ha en åsikt

fascineras (av) fångslas av, förtrollas av, tjasas av

gåtfull full av gåtor, hemlighetsfull, mystisk

behagfull charmfull, behaglig

spekulera i/om, spekulerar fundera över, fantisera kring

läggning, -en; -ar karaktär, natur, personlighet

förlamad paralyserad, orörlig

belägg, -et; pl. ~ bevis, stöd

anföra (-för, -förde, -fört) säga, uppge

botemedel, -let, pl. ~ bot, medicin

styrka, styrker stödja, bekräfta

dölja (döljer, dolde, dolt) gömma, hålla undan

hävda, hävdar påstå, betona, insistera

oenig inte överens, med skilda åsikter

dyka upp (dyker, dök, dykt) komma in i bilden, komma fram

ständigt alltid, jämt, hela tiden

själfull djup, rik på känsla

spinna (spinner, spann, spunnit) här:
fantisera, skapa

outsagd som inte sagts, som ligger i
luften

lär (hjälpverb) ska, torde, det lär vi nog
aldrig få veta = det får vi nog aldrig
veta

En alldeles vanlig lugn dag i Louvren år 1911 promenerade italienaren Vincenzo Perugia lugnt genom de stora salarna, tog ner tavlan, slog in den i tidningspapper och promenerade lika lugnt ut igen. I två år var väggen i museet tom tills man en dag hittade den eftersökta bilden på ett hotellrum i Florens. Numera är Mona Lisa **ständigt** omgiven av vakter.

Många män har förälskat sig i hennes skönhet och hennes **själfulla** leende och under alla år har hon fått ta emot kärleksbrev. Det sägs att kejsar Napoleon var så förtjust i tavlan att han lät den hänga i sitt sovrum. Myter **spinn**s runt det gåtfulla och **outsagda** och vad som egentligen döljer sig bakom Mona Lisas leende **lär** vi aldrig få veta.

Monika Åström

Förstod du?

1. Var finns målningen av Mona Lisa?
2. Varför kallas Mona Lisa också La Gioconda?
3. Man har spekulerat mycket om hennes leende. I texten hittar du fem teorier. Vilka?
4. Vad handlar striden mellan Italien och Frankrike om?
5. I två år var väggen på museet tom. Varför?
6. Vad innebär "myter spinnas runt det gåtfulla"?

Tillbaka till texten

A Ordövning

Välj bland orden i rutan och skriv in rätt form av ordet i meningarna.

anknyta	belägen	belägg	botemedel	dyka upp	dyrkan	fascineras (av)
fenomen	föremål	ge upp	gåtfull	härda ut	hävda	förekomma
läggning	oenig	outsagt	spekulera	tillskott	uppstå	

1. De som besökt Machu Picchu berättar om en stenstad _____ högt över molnen.
2. En myt uppstår ur det som är _____.
3. De som inte orkar köa framför tavlan _____.
4. Det gäller att _____ om man ska komma fram till tavlan.
5. I alla tider har människor _____ av Mona Lisas leende.
6. Hennes leende är _____.
7. Man har också _____ i Leonardo da Vincis sexuella _____.
8. Några forskare anser att Mona Lisa varit förlamad och som _____ för detta anförde att hennes högra hand vilar tungt på den vänstra.
9. I Italien _____ man att Frankrike stulit tavlan från dem.
10. När Italien och Frankrike blir _____ om andra saker _____ också striden om tavlan upp.
11. Kvicksilver användes som _____ mot syfilis.
12. Allt prinsessan Diana gjorde var ett välkommet _____ för skvallerpressen.
13. Bilolyckan är _____ för människors fantasier.
14. Att så många sörjde Diana efter olyckan var ett _____ som många funderade över.
15. En myt _____ ofta då berömda människor dör plötsligt.
16. Ibland behöver vi _____ vår egen verklighet till gamla myter för att förstå den bättre.
17. Kanske fyllde Diana vårt behov av _____.
18. Golden Gate-bron _____ i många filmer.